DOSSIER PEDAGÒGIC

Itineraris de lectura

Edició:
Institució de les Lletres Catalanes
Portal de Santa Madrona, 6-8
08001 Barcelona

Elaboració:
Servei d'Ensenyament del Català
Via Augusta, 202
08021 Barcelona

Autora:
Montserrat Corrius Coll

Barcelona, setembre de 2005

JORDI GALCERAN

1. QUI ÉS?

Jordi Galceran Ferrer va néixer el 5 de març de 1964 a Barcelona, ciutat on sempre ha viscut. Durant la seva infància i joventut va viure a l'esquerra de l'Eixample (al barri de Sant Antoni) i sempre se n'ha sentit orgullós. Tot i que ara ja no hi viu, mai no se n'ha desvinculat del tot perquè hi té l'estudi on treballa diàriament.

Des de ben jove ja es capbussava en el món de la ficció, llegint novel·les d'Emilio Salgari, Jules Verne o Agatha Christie o còmics de la Marvel o de Mortadelo y Filemón. Aquesta avidesa de lectures no li impedia practicar el seu esport preferit, el futbol, o anar al cinema.

El seu interès pel teatre es va despertar al voltant dels divuit anys i va debutar com a actor aficionat en el Centre Moral i Cultural del Poble Nou. A partir de 1982 va començar a escriure comèdies que eren representades en circuits amateurs i en les quals participava, sovint, com a actor i director. Posteriorment, la seva vinculació al món del teatre es va anar estenent a altres àmbits com l'adaptació d'obres, la direcció escènica i la traducció. Aquestes vivències l'han ajudat molt en la seva tasca actual d'autor dramàtic i ja fa temps que ha deixat de ser considerat una jove promesa per convertir-se en un autor prolífic i consolidat en el panorama teatral català.

Una altra de les seves passions és el cinema. Li agraden gèneres ben variats: comèdies romàntiques, pel·lícules americanes clàssiques, cinema crític o compromès socialment, o autors com Billy Wilder o Woody Allen. Afirma obertament que li agrada l'acció, ja sigui en literatura, teatre o cinema. D'aquí ve el seu interès pels *best-sellers*, les pel·lícules com Blade Runner o les obres cinematogràfiques de directors com David Mamet, perquè hi ha molta acció i tenen un ritme trepidant.

La seva vocació per l'escriptura el va empènyer a cursar els estudis universitaris de filologia catalana a la Universitat de Barcelona, carrera que va acabar l'any 1986. Paral·lelament, començava a estudiar dos dels idiomes que li servirien més endavant per traduir algunes obres al català: el francès i l'anglès.

La seva vida laboral va començar en el món de l'ensenyament, primer com a professor de llengua catalana i literatura a l'educació secundària i, després, com a assessor del Programa d'informació a l'estudiant del Departament d'Educació i com a membre de l'equip de redacció de la revista *Crònica d'Ensenyament*.

Posteriorment, i ja desvinculat de l'àmbit educatiu, totes les activitats professionals que ha anat desenvolupant han estat relacionades amb l'escriptura: traductor, guionista de cinema o televisió, narrador i autor teatral. Actualment, tot i que professionalment només es dedica a escriure, no té consciència clara que estigui forjant-se una carrera literària. Aquesta circumstància, per sort, l'esperona a continuar escrivint.

Va decidir convertir-se en escriptor professional perquè, a part del plaer que li proporciona escriure, sentia la necessitat de comunicar les seves experiències i de descriure la realitat que observava. A més, altres factors també l'han ajudat en aquesta tasca: l'enriquiment que li ha proporcionat la lectura constant, el cinema, la relació amb les altres persones o

els viatges. Ell, que es considera més artesà que artista, diu que ha arribat a l'escriptura, principalment, perquè és un inventor d'idees.

Se sent molt motivat per aprendre coses noves relacionades amb el teatre i es planteja com un experiment l'adaptació d'altres obres teatrals, des d'autors del segle XVIII, com Carlo Goldoni, fins al musical més actual. També li interessa el teatre que es fa a l'Estat espanyol –en el qual destaca l'autor Juan Mayorga– o l'europeu, entre els autors del qual admira Martin McDonagh. Dels autors catalans actuals amb qui ha treballat en alguna ocasió considera molt interessants les obres de Josep Maria Benet i Jornet, Sergi Belbel o Rodolf Sirera, entre d'altres. També s'entusiasma amb la diversitat estètica i temàtica dels autors dramàtics catalans dels segles XIX i XX: Àngel Guimerà, Santiago Rusiñol o Llorenç Soldevila.

La seva justificació per escriure és únicament teatral. Quan escriu una peça no pensa en el lector sinó en la representació, i té clar que el teatre ha de ser concebut com un espectacle. Per tant, creu que no té gaire sentit *llegir* teatre perquè cal l'*actuació* d'uns actors. Manifesta que, per aconseguir que la representació funcioni, fan falta idees sorpresa que despertin l'interès de l'espectador i saber combinar un text que sigui narratiu i que, alhora, contingui molta acció.

Té clar que si l'espectador se sent atrapat per la representació i no s'avorreix és perquè l'obra toca temes interessants. Aquesta creença fa que estableixi una similitud entre la pintura i el teatre, perquè el missatge que transmeten aquestes dues formes artístiques arriba un moment que transcendeix de la voluntat de l'artista que les ha creat.

En una peça teatral considera fonamental la feina del director, que ha de tenir clar que l'objectiu principal de la seva tasca és servir el text i posar-lo a disposició de l'espectador sense desvirtuar la voluntat de l'autor. Li agrada assistir als assaigs de les seves obres (tot i que participa molt poc en el muntatge) i admira profundament directors com Josep Maria Mestres o Sergi Belbel, que han sabut interpretar tan bé els seus textos.

Justament perquè concep el teatre com un espectacle creu que és cabdal el paper representat pels actors i les actrius, sense els quals el text no tindria sentit. És conscient, a més, que el públic admira (i recorda!) les obres teatrals pels actors i les actrius que les van representar i, generalment, s'oblida de l'autor que les va crear. Això, però, ho veu absolutament normal i no sent cap mena de gelosia per les persones que han interpretat les seves obres, sinó al contrari: la seva obra no seria completa sense la presència d'aquests actors o actrius.

Veu un potencial immens en el teatre d'aficionats que actualment es representa a Catalunya i augura un futur estable per a actors i autors, els quals, a més del teatre, poden ampliar les seves perspectives professionals amb els nombrosos serials de televisió que produeix TV3. Això en part ajuda a contrarestar la manca de feina deguda a l'absència d'indústria cinematogràfica.

És optimista respecte al futur del teatre català. El considera un gènere privilegiat perquè veu que els autors dramàtics estan en alça. Considera que el teatre, com a fet cultural que és, promou la cultura del país en què es representa i, en el cas del nostre, a més, el teatre contribueix a revitalitzar la llengua catalana i a atorgar-li una certa "normalitat". Com a part d'aquesta revitalització creu que, en ser el teatre un fet minoritari, les administracions públiques han de difondre l'oferta teatral i oferir-li suport econòmic, sempre i quan l'obra

sigui bona i pugui arribar a una gran part de públic.

Creu que el teatre acompleix una funció social molt clara. D'una banda, és instructiu, perquè permet "viure" altres vides i extreure'n experiències; d'una altra, potencia l'empatia cap als nostres congèneres i, finalment, fomenta la inclusió social. Li atorga, a més, la capacitat de cohesionar els grups humans i d'incrementar els seus coneixements culturals, tant de la cultura pròpia com de les que els envolten.

A l'hora de treballar, Jordi Galceran és metòdic i organitzat. Quan treballa sol compleix un horari estricte i escriu sempre als matins i a les tardes. És molt ordenat i fa molta feina. Tot i que es troba còmode escrivint sol, també gaudeix del treball en equip, sobretot quan fa guions per a la televisió. Creu que la discussió, el debat i el pacte per arribar a construir un argument o dissenyar un personatge és un procés complex, alhora que fascinant. Per aquests motius, es considera una persona afortunada que ha tingut la gran sort de poder combinar els dos tipus de treball, l'individual i el col·lectiu.

Precisament la idea del treball en equip l'ha empès a formar part del col·lectiu de narradors Germans Miranda, un grup d'escriptors que comparteixen plegats el vessant lúdic de la literatura i, mitjançant un pacte de silenci, han escrit i publicat cinc llibres de narracions en què cada autor renuncia a la seva autoria i signa en nom del grup.

És sincer amb ell mateix i amb la feina que fa, i intenta adoptar envers la seva obra una posició objectiva i neutral. Escriu sense por perquè té clar cap on ha d'anar a parar la història i, tot i que no es planteja cap crítica concreta del sistema, és mordaç. Li agrada fer paròdia de les coses *serioses* i busca trobar la frontera entre el riure i el plor a través del recurs de la hipèrbole. També considera saludable ser irònic i políticament incorrecte.

➢ *El mètode Grönholm*

Edat de lectura

La lectura i representació d'aquesta obra són molt adequades per a l'alumnat de segon cicle d'ESO, de batxillerat i d'escoles d'adults. L'obra, d'estructura simple i de lectura àgil tot i la seva densitat argumental, connecta molt bé amb el lector i espectador de totes les edats. La crítica velada al sistema capitalista, representada per una paròdia encoberta d'una multinacional, es planteja a través del procés de selecció de personal, mètode que serveix per mostrar l'ésser humà amb tota la seva cruesa. Per aquest motiu, a més de l'estudi estrictament literari (sempre en funció de l'edat a qui es dirigeixi), l'obra permet incidir en l'estudi i el coneixement de l'ésser humà i treballar de manera transversal actituds i valors de la nostra societat.

Argument

L'empresa sueca Dekia, de prestigi internacional reconegut, ha de contractar una persona que s'incorpori immediatament al seu equip de treball per ocupar un càrrec de responsabilitat. Les condicions laborals i retributives que s'ofereixen són molt interessants, cosa que fa créixer el nombre d'aspirants a obtenir aquesta feina i, mitjançant un sistema poc convencional de selecció de personal, l'empresa espera cobrir aviat la plaça.

L'inici de l'escena ens situa en una sala on apareixen, progressivament, quatre persones que han estat seleccionades per fer una entrevista conjunta amb un representant de l'empresa. Contra tot el que estava previst, però, de seguida observem que el mètode que se segueix és poc corrent. El temps passa, els candidats es troben sols i ningú no es presenta a explicar-los com es desenvoluparà el procés selectiu. Finalment, els aspirants s'adonen que estan reunits en una sala aïllada de l'exterior i no en poden sortir.

Aviat comencen a ser conscients que l'objectiu de la reunió és veure com s'aclimata cada un d'ells davant de situacions adverses i valorar la capacitat que tenen de resoldre els conflictes que es generen dins del grup. Per tant, tots quatre pressuposen que algú, des de fora de la sala, els observa per tal de determinar quina és la persona adequada per ocupar aquesta plaça.

Mentrestant, els candidats han de superar unes proves inusuals consistents a manifestar les seves opinions sobre les situacions que algú des de fora planteja i que arriben a la sala a través d'un complex sistema de comunicació. A partir d'aquell moment cada aspirant ha de mostrar les seves habilitats i les seves mancances, el seu rebuig o la seva solidaritat cap els companys, la seva voluntat d'ajudar o de desqualificar els altres candidats, fins que un a un es vagin retirant i es quedi el darrer, que serà qui obtingui la feina.

Les proves, des d'un punt de vista emocional, són cada cop més dures i alguns personatges pateixen perquè, igual que si estiguessin induïts a formar part d'un psicodrama, han d'explicar experiències íntimes; això desencadena que els altres personatges, que han d'opinar sobre aquestes experiències, es decantin directament per aplicar el joc brut i la crueltat per tal d'aconseguir el seu objectiu.

Així doncs, la reunió, enmig de fortes pressions, es convertirà en el mirall on els personatges reflectiran la seva humanitat o insensibilitat i la seva empatia o intolerància. Al final, contràriament al que ens havíem imaginat, res no era el que semblava i tot ha resultat ser una gran farsa.

Estructura

L'obra consta d'un sol acte amb una única escena. L'ambient que s'hi plasma és tens i irrespirable perquè, a més d'estar tancats, els candidats estan sotmesos a una forta tensió emocional i es mostren agressius i sense escrúpols, ja que tots saben que entre ells hi ha un impostor. El temps escènic coincideix amb el temps de l'acció representada.

El ritme és trepidant. Els diàlegs són breus i hi ha un ús continu de signes de puntuació que confegeixen al text una gran rapidesa narrativa. Les acotacions, breus i detallades, contribueixen a incrementar aquest ritme vertiginós. El llenguatge emprat és directe i amb força col·loquialismes, fórmula necessària per acostar els personatges al lector o espectador.

L'autor, de forma enjogassada, planteja un seguit d'equívocs que creen un engany argumental continu: a mesura que avancen els esdeveniments, el lector o espectador estableix conjectures sobre l'actuació dels candidats, que, sistemàticament, ha d'anar abandonant perquè cada nova situació el despista més.

Tema

L'obra mostra com l'ésser humà pot sucumbir davant l'ànsia de poder, la cobdícia, la insolidaritat o la mentida i fer aflorar els seus pitjors instints per tal d'obtenir allò que desitja: poder, prestigi i diners.

Personatges

L'empresa que ha organitzat aquest sistema de selecció tan poc habitual respon a una determinada manera d'actuar i compta amb un seguit de gent que compleix les seves directrius. Així, utilitza tres psicòlegs del seu gabinet de personal per crear una ficció que posi psicològicament contra les cordes el candidat que aspira a la plaça. Aquestes persones empenyeran l'aspirant a ser desconfiat i cruel, al joc brut i a la insolidaritat i, en funció dels límits que el candidat es marqui, tots arribaran fins a les últimes conseqüències. Després, seran aquestes tres persones les qui valoraran la seva actuació i decidiran si és apte o no per a la feina.

Darrere els noms de Mercè, Enric i Carles s'amaguen els tres professionals que organitzen la prova. Aquest equip segueix un test elaborat pel psicòleg suec Isaïes Grönholm, que és el cap de la secció de personal de l'empresa a Estocolm. El mètode que s'emprarà pretén avaluar la resposta del candidat davant de diferents estímuls emocionals i per això es disposa de tot un entramat que creï una situació fictícia totalment versemblant.

Cada un dels tres psicòlegs simula un perfil humà i professional molt convincent per tal de crear el marc en què ha d'actuar l'aspirant. Les seves experiències no són reals i tots els drames humans que expliquen estan al servei de la gran farsa organitzada per conèixer

realment el candidat. Tots tres s'atorguen diferents personalitats, graus d'independència, de formalitat, etc. i s'atribueixen un passat i un present.

Segons el paper individual que han de representar, s'han de mostrar forts o febles, cordials o antipàtics, per tal d'estimular els bons sentiments o la crueltat del candidat. El seu treball com a equip és impecable, actuen de manera coordinada i avaluen conjuntament les respostes que ha donat l'aspirant; tots tres estan d'acord amb el sistema que ha adoptat l'empresa i compleixen el seu fals paper a la perfecció. Al final, però, no són gaire comprensius amb la situació *in extremis* a què han conduït l'aspirant.

Part de la tasca d'aquest equip és fer indagacions sobre la vida del candidat de tal manera que les situacions que se li presentin siguin més o menys semblants a les que ha viscut. Així en poden calibrar l'agressivitat, el grau de compassió, la facilitat per mentir, etc.

Ferran Augé és el candidat. És una persona jove i d'aspecte elegant. Pertany al prototipus de persona triomfadora que no manifesta cap símptoma de debilitat. Sembla segur de si mateix i, de vegades, es mostra prepotent i menyspreador. No manifesta cap mena de compassió quan els falsos candidats li expliquen experiències personals similars a les que ell ha viscut. No es veu reflectit en cap de les situacions plantejades i pot arribar a ser inflexible i sarcàstic amb ell mateix i amb els altres que *passen* per situacions similars. Quan tots tres li marquen pautes de comportament poc habituals, ell els segueix la corda, ja que ha de demostrar que els supera en tot per tal d'arribar a ser la persona escollida.

Suggeriments didàctics

1. Tots quatre personatges estan molt ben caracteritzats. Una bona proposta de treball seria fer una dissecció de cada un i, posteriorment, establir un debat sobre la seva personalitat. Es podrien seguir les pautes següents:
   - Analitzar les principals actuacions que defineixen la manera de ser de cadascú;
   - Identificar correctament les seves emocions i fer-ne una valoració;
   - Descriure una actitud concreta d'algun personatge i tractar de justificar la seva actuació;
   - Deduir els trets més característics del seu físic, per si pot ser d'utilitat per comprendre la seva manera de ser;.
   - Pensar un o més valors que encarni cada un dels personatges i comparar-los entre si per tal d'establir valors afins o antagònics;
   - Formular alguna hipòtesi que justifiqui per què algunes persones poden ser més cruels quan formen part d'una col·lectivitat que quan actuen individualment.

2. El recurs de la ironia, que a vegades arriba al sarcasme, apareix en moments puntuals de l'obra per mostrar com un personatge vol ensorrar-ne un altre. Se'n podria analitzar alguna mostra concreta (per exemple les que apareixen a la pàgina 175) i, imitant-ne l'estil, crear-ne alguna de nova.

3. Un exercici interessant per fer en parelles o en grups petits podria ser posar en pràctica les tècniques deductives que apliquen els personatges per saber si els estan enganyant o no. En aquesta pràctica, un personatge es podria inventar una història,

imitant el format de les que apareixen en el text, i un altre hauria d'aplicar una tècnica deductiva que justifiqués si la història és autèntica o falsa.

4. L'anàlisi dels recursos expressius orals, entesa com una part de l'escenografia auditiva, també podria ser una bona activitat. En primer lloc, s'hauria de fer veure a l'alumnat que, a més de les paraules, hi ha altres recursos fònics que ens aporten part del significat del missatge i contribueixen a augmentar-ne l'expressivitat.

   Es podrien seleccionar fragments que expressin emocions diverses, com la ira, el plor o la ironia i fer-ne una breu representació. Un exemple seria la confessió íntima de l'Enric (pàg. 154) o una mostra de crueltat del Ferran (pàg. 159). S'hauria d'acomodar la veu, l'entonació i la velocitat de la dicció a cada una d'aquestes emocions, de tal manera que el sentiment del personatge i l'actuació de l'alumne siguin equilibrats i resultin del tot creïbles. Es podria acabar d'arrodonir la pràctica interpretant un mateix fragment amb les diferents emocions treballades.

5. Altres recursos expressius, que són part fonamental de l'escenografia visual, arriben a l'espectador a través de l'expressivitat del cos dels actors: el gest, el rictus, el posat i el moviment. Aquests elements no verbals també es podrien treballar a partir d'una tria de textos. Un exemple, entre d'altres, podria ser descriure com ha de ser la gesticulació i el moviment del Ferran Augé quan ha d'ensorrar psíquicament la Laura (pàg. 197) i, després, fer-ne la interpretació.

6. L'*atrezzo* és el conjunt d'objectes, accessoris, mobiliari, etc. que els actors utilitzen mentre dura l'espectacle. Aquests objectes, situats en un espai concret ajuden a configurar el conjunt decoratiu que l'autor ens vol mostrar. Una manera de treballar aquest apartat seria valorar el paper que juguen les acotacions en el text teatral. S'hauria de rellegir l'acotació inicial per veure com l'autor situa l'acció i, després, redactar-ne de noves que emmarquessin alguns escenaris narrats pels protagonistes com, per exemple, l'hospital on mor la mare de la Mercè.